

Андріанова В.В., Меметов Е.Е.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1. Вступ

Відомо, що економічна могутність і безпека держави, насамперед, визначаються життєвим рівнем її населення. Розвиток підприємницької діяльності спрямований саме на досягнення такого результату, тому що при низькому життєвому рівні, відсутності платоспроможного попиту, підприємницька діяльність втрачає свій сенс. Разом з тим, здійснення підприємництва у кожній країні має свої особливості, врахування яких дозволяє досягнути найбільшої ефективності у цій діяльності.

2. Постановка завдання

Мета статті – визначити особливості здійснення підприємництва в Україні у сучасних умовах господарювання, відокремити деякі проблеми, які заважають його розвитку, та запропонувати шляхи їх вирішення.

3. Результати дослідження

Звісно, що головна особливість здійснення підприємницької діяльності в Україні полягає у тому, що утворення підприємницьких структур стало можливим лише із створенням самостійної української держави на початку 90-х років минулого сторіччя, на відміну від розвинутих держав, які мають тривалий, безперервний, протягом багатьох десятирічків років, досвід підприємницької діяльності.

Таким чином, зародження сучасного підприємництва України відбувалося в умовах відсутності достатньої нормативно-правової бази, механізмів його підтримки державою та суспільством, відсутності первинного капіталу, знань та досвіду у починаючих підприємців.

Бурхливий розвиток підприємництва супроводжувався, з одного боку, формуванням необхідних законів, створенням інфраструктури, що створило можливості для підготовки значної частини населення до здійснення підприємницької діяльності на фоні реструктуризації крупних суб'єктів господарювання, зміни форм власності і т.п., з іншого боку, - серйозними прорахунками в організації підприємницької справи.

Разом з тим, і у сьогоденні час українським підприємцям доводиться здійснювати свою діяльність в умовах недосконалої нормативно-правової бази, яка до того ж постійно змінюється, високих податкових ставок, відсутності серйозної підтримки з боку органів влади та місцевого самоврядування, недостатньої інформованості підприємців з питань, які стосуються їх професійної діяльності і кола інтересів.

Однією з головних перешкод розвитку підприємств є якість створеної нормативно-правової бази. Деякі закони, які мають цілком обґрунтовану назву та преамбулу, за своїм змістом не відповідають поняттю "Закон", бо мають подвійне трактування. Особливо наочно це видно у комплексі нормативно-правових актів, які визначають систему реєстрації новостворених підприємницьких структур, оподаткування та контролю за безпосереднім здійсненням підприємницької діяльності.

Наступною проблемою вітчизняного підприємництва є складність системи оподаткування, що є наслідком нестабільного законодавства, велика кількість податків, часті зміни у податковій звітності.

Так, Закон України «Про систему оподаткування» визначає основні принципи оподаткування в Україні, податки та збори (обов'язкові платежі) до бюджету та позабюджетні цільові фонди, а також права, обов'язки та відповідальність платників податків [6, ст. 3, 9, 10, 11, 12]. Згідно даного закону, підприємець повинен сплачувати загальнодержавні податки та збори (ПДВ, податок на прибуток підприємства, акцизний збір, рентні платежі, податок на землю), а також місцеві податки та збори (податок на рекламу, комунальний податок, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення місцевого аукціону, збір за отримання дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг) [6, ст. 14, 15].

Як бачимо, велика кількість податків та зборів лягає великим тягарем на плечі підприємця. До того ж, ставки податків та зборів є досить високими.

Так, прибуток підприємств оподатковується за ставкою 25% у відповідності до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» [3].

Для порівняння, можна розглянути приклад оподаткування у Німеччині, де, з одного боку, досягнуто високого рівня стабільності у діяльності підприємницьких структур, а з іншого, – на базі податків створені могутні соціальні фонди. У цій державі оподаткування прибутку здійснюється за допомогою двох видів податків: податок на промислову діяльність (Gewerbesteuer) – місцевий податок, його ставка визначається регіональними органами влади (в середньому, 15-20%); федеральний корпоративний податок (Körperschaftsteuer) – 25% від прибутку за вирахуванням Gewerbesteuer. Оподаткування прибутку в Німеччині здійснюється за результатами діяльності за календарний рік. При цьому дозволяється включення до статті витрат коштів на оренду житла для закордонних громадян, на оплату таксі, представницьких витрат, до того ж використовуються різноманітні податкові пільги.

В Україні значну суму складає податок на додану вартість, який є одним з основних податків. ПДВ сплачують всі підприємства та підприємці, якщо об'єм продажу за останні 12 місяців сукупно перевищує 300 тис. грн. (без врахування ПДВ) [5, ст.2.3.2]. При торгівлі за готівку ПДВ сплачується незалежно від об'єму продажу.

Існують дві ставки ПДВ – 20% і 0%. Нульова ставка застосовується при здійсненні експортних операцій та в деяких інших випадках, передбачених Законом «Про податок на додану вартість» [5, ст.6].

В Німеччині ПДВ (Mehrwertsteuer чи Umsatzsteuer) дорівнює 16%, а по деяким товарним групам 7%, або відсутній зовсім. При експорті ПДВ повністю повертається. Поверненню підлягає також ПДВ, сплаче-

ний на виробничі витрати: оренда приміщення, придбання обладнання, телефон, бензин, реклама та інші.

На великий жаль, в Україні ПДВ досить часто не повертається, незважаючи на існуюче законодавство з цього приводу, що призводить підприємницькі структури до суттєвих економічних проблем.

Важким тягарем для суб'єктів підприємницької діяльності є начислення на фонд оплати праці, які в Україні здійснюються за наступною схемою:

- збір на обов'язкове державне пенсійне страхування – 31,8%;
- внески на обов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття – 1,3%;
- внески на обов'язкове державне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності – 2,9%;
- страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (ставка залежить від виду діяльності. Так, наприклад, для підприємств з роздрібною та оптовою торгівлю нафтопродуктами – 0,9%, а для сільського господарства – 0,7%).

Загалом, сума начислень на фонд оплати праці досягає близько 37%. До того ж, із нарахованої робітникам заробітної плати утримуються значні суми податків: податок з доходів фізичної особи – 15%, обов'язкові платежі в пенсійний фонд, фонди соціального страхування на випадок безробіття, втрати працездатності, від нещасних випадків на виробництві. Такі високі нараховування на фонд оплати праці та утримання з нарахованої заробітної плати ведуть до того, що реальний фонд оплати праці підприємцями дуже часто ховається, а також до інших негативних наслідків. Це веде до того, що держава втрачає контроль над підприємствами та великою частиною податкових надходжень до бюджету.

У Німеччині начислення на фонд оплати праці відбувається за більш раціональною схемою:

- робота з щомісячною зарплатою менше 400 євро вважається «базисом». Роботодавець виплачує 25% від суми зарплати на соціальне страхування та податки. Робітник з цієї суми податків не сплачує;
- починаючи з 400,01 євро роботодавець сплачує, в середньому, 21% від суми зарплати робітника. Із зарплати робітника також вираховуються внески на оплату страховок. В діапазоні від 400,01 до 800 євро їх розмір прогресивно зростає від 0% до 21%. Починаючи з зарплати у 800 євро розмір цих внесків дорівнює сумі, яку сплачує роботодавець, тобто, в середньому, 21%.

Така система нараховувань на фонд оплати праці та утримань із заробітної плати є посилюючою як для підприємців, так і для найманих працівників.

Слід підкреслити, що в Україні вжиті деякі кроки, які спрямовані на спрощення системи оподаткування та звітності, полегшення роботи підприємств та виведення їх із тіні. 3 липня 1998 року Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» був створений єдиний податок. Платниками єдиного податку можуть бути громадяни-підприємці та підприємства, в яких: для фізичних осіб - середня чисельність робітників не перевищує 10 чоловік та об'єм виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 500 тис. грн.; для юридичних осіб - середня чисельність робітників не перевищує 50 чоловік та об'єм виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн. грн. [4, п.1]. При цьому, платник податку самостійно обирає одну з наступних ставок податку: 6% від суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); 10% від суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), при цьому ПДВ не сплачується [4, п.3]. Такий підхід до оподаткування влаштовує більшість підприємців. Але кожного року в період, попередній до прийняття бюджету на наступний рік, виникає загроза скасування цього положення, що примушує підприємців шукати шляхи обходження податкового законодавства.

Наступна особливість підприємництва в Україні, на яку варто приділити увагу, - це низький рівень економіко-правових знань тих, хто вважає себе підприємцем або хоче ним стати. Ця тенденція відображається в тому, що у підприємця та менеджера досить різні інтереси у підприємницькій діяльності. Підприємець, у першу чергу, зацікавлений у отриманні прибутку. Його зовсім не цікавить, як це відбувається, тому що це - завдання найманого менеджера. Менеджер же, навпаки, у першу чергу переймається поточними проблемами ефективного керівництва підприємством, його розвитку, а прибуток власника - це тільки кінцевий результат ефективної діяльності.

Не менш важливе місце займають проблеми отримання кредитів, особливо для малого та середнього бізнесу. Під час світової кризи, під впливом якої зараз знаходиться Україна, можна виділити цікаву особливість кредитування підприємств. До кризи отримувати кредит було дорого й не вигідно, зважаючи на високі відсоткові ставки. Підприємствам, особливо новостворюваним, доводилося сплачувати за кредити великі суми свого прибутку. Під час кризи, замість того, щоб понизити ставки, як це роблять у розвинутих країнах (до 0,3-0,5%), в Україні їх підвищують з 12-13% до 15-18% та вище. Тобто з цього можна зробити висновок, що політика кредитування у нашій державі не може сприяти ефективному розвитку підприємницької діяльності, вона потребує суттєвої переробки.

Ще одна перепона сучасного українського підприємництва - це складна процедура реєстрації підприємств. Найбільшою проблемою при реєстрації підприємства в Україні є велика кількість необхідних для цього документів та процедур, які потребують великих витрат часу та грошей, а в умовах корупції в українській владі ще й потребуються значні кошти для дачі хабара.

Підприємцю вирішити проблему створення підприємства можна було б двома способами: самостійно освоїти всі нюанси реєстрації підприємства, вивчаючи законодавство України, іншу правову літературу, досліджуючи Інтернет, проконсультувавшись з юристом і так далі, або доручити реєстрацію підприємства якій-небудь юридичній компанії. В Німеччині можна заплатити близько 4000 євро компанії, яка зареєструє підприємство за чотири дні. В Україні теж існує подібна послуга, але її вартість непосильна починаючому підприємцю.

Деякі особливості діяльності підприємницьких структур України у 2007 році наочно представлені у

таблиці [9].

Показник	Всього	у тому числі		
		великих підприємств	середніх підприємств	малих підприємств
Кількість підприємств, одиниць	380789	770	56008	324011
Кількість підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	82	-	12	70
Середньорічна кількість зайнятих працівників, тис. осіб	9154,3	3131,2	4275,0	1748,1
Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	9075,2	3131,2	4269,8	1674,2
Фонд оплати праці, млн. грн.	140948,6	66157,3	60971,0	13820,3
Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника, грн..	1294,27	1760,69	1189,97	687,91

Можна стверджувати, що підприємництво в Україні забезпечує близько чверті населення робочими місцями, а також заробітною платою. При цьому більшу частину підприємницьких структур складають малі підприємства, що можна було б вважати позитивним явищем (економічна політика будь-якої держави у ринковій економіці повинна бути спрямованою на малий та середній бізнес, бо це значно підтримує економіку країни). Але звертає на себе увагу низький рівень оплати праці, що може бути наслідком тінізації значної частини їх діяльності.

Слід підкреслити, що найбільша кількість суб'єктів підприємницької діяльності концентрується довкола промислових центрів, при чому основним напрямком підприємництва є оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту (близько 25%), а також діяльність, пов'язана з операціями з нерухомістю, колективні, громадські та особисті послуги. А от у сільському та рибному господарстві, не дивлячись на велику територію з родючими чорноземами та вихід в Чорне та Азовське моря, кількість підприємницьких структур дуже низька (сільське господарство – 7,1%, рибне господарство – 0,2%).

В розвитку підприємництва в нашій країні мають місце й регіональні особливості. Так, на сході країни зосереджені великі підприємства, а на заході створена велика кількість господарських структур малого та середнього бізнесу. Бюджет будь-якого східного міста формується, переважно, за рахунок податків з декількох підприємств. Тому, коли у кризовій ситуації великі підприємства закриваються, гроші до бюджету не поступають. На заході ж зовсім інша ситуація: там бюджет міста формується за рахунок податків з великої кількості малих та середніх підприємств, які усіма силами борються за виживання. Тому при банкрутстві деяких малих підприємств криза відчувається не так гостро, як на сході.

Таким чином, до основних факторів, які гальмують розвиток підприємницького сектору в Україні, у першу чергу слід віднести:

- неоднозначність та суперечність чинної нормативно-правової бази;
- організаційно-правові труднощі започаткування бізнесу, особливо на стадії переходу від реєстрації до початку діяльності;
- недоступність кредитних ресурсів як для започаткування підприємництва, так і для подальшої діяльності;
- адміністративні перешкоди у сфері підприємництва;
- галузеві та територіальні диспропорції, тобто концентрація малих підприємств довкола промислових центрів, відсутність їх відділень у районах і селах;
- громіздка система бухгалтерського обліку і звітності (за виключенням ситуації, коли підприємство використовує єдиний податок);
- недосконалість та обтяжливність системи оподаткування;
- недостатність професійних знань та досвіду тих, хто займається малим і середнім бізнесом.

4. Висновки та пропозиції

Для досягнення більш ефективної діяльності підприємницького сектору економіки, перш за все, необхідно реформувати законодавчу базу, зокрема податкову, що забезпечило б більш прозоре та ефективніше здійснення підприємницької діяльності.

Держава повинна більш цілеспрямовано сприяти розвитку фінансового сектору, становленню фінансових інституцій для кредитування підприємств, розвитку гарантування кредитів, лізингу обладнання, що забезпечило б вирішення проблеми фінансування підприємств.

Реформування податкової системи повинно передбачати запровадження простої, зрозумілої системи нарахувань та сплати податків, скорочення кількості податків, удосконалення системи обчислення податкових зобов'язань і т.п.

Особливе значення слід приділяти розвитку малого та середнього бізнесу шляхом удосконалення чинного законодавства, збереження спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва. Суттєву роль у фінансовій підтримці підприємництва мають відігравати фонди підтримки підприємництва. У західних країнах давно прийшли до висновку, що саме малі та середні підприємства швидше реагують на зміни ринкової кон'юнктури, поєднують ресурси, людей та потужності, що простоюють [10]. В нашій країні

ні слід використовувати накопичений позитивний досвід здійсненні підприємництва в розвинутих країнах

Отже, в Україні дійсно існують особливості у здійсненні підприємницької діяльності, а також багато проблем, що перешкоджають її розвитку. Їх врахування та вирішення забезпечить підвищення ефективності вітчизняного підприємництва, розширення підприємницького сектору, його інтегрування до світового економічного простору.

Джерела та література

1. Літовська І.М. Перешкоди розвитку підприємництва в Україні та шляхи їх вирішення / Економічні науки. – 2004. – №10;
2. Господарський кодекс України / м. Київ, 16 січня 2003 року N 436-IV. Законодавство України. - 2007;
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 № 334-94-ВР. Законодавство України. – 2007;
4. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 03.07.1998 № 727-98. Законодавство України. – 2007;
5. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 № 168/97-ВР. Законодавство України. – 2007;
6. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 № 1251-XII. Законодавство України. – 2007;
7. Закон України «Про податок на додану» вартість від 03.04.1997 № 168/97-ВР. Законодавство України. – 2007;
8. www.ek-ua.com;
9. www.ukrstat.gov.ua;
10. Коротенко Н.П. Проблеми розвитку підприємництва в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №4. – С.96-103;
11. www.rada.gov.ua.

Анисимов А.А.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНЦИИ НА ОТЕЧЕСТВЕННОМ И МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ВИНОДЕЛЬЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ

Введение. Уровень развития конкуренции прямо пропорционален степени открытости внутреннего рынка для иностранных конкурентов. Это привносит в национальную конкуренцию ограничения, связанные с монополизацией отдельных товарных сегментов иностранными производителями, что блокирует производство. Встает задача проведения протекционистских мер по защите национальной экономики, но с учетом роста конкурентоспособности ее субъектов.

Постановка проблемы в общем виде. В настоящее время многие украинские и крымские товары неконкурентоспособны. Практически отсутствуют отрасли, стабильно ориентированные на мировой рынок, в экспорте над готовыми отечественными изделиями доминирует сырьевая часть (преимущественно топливно-энергетические ресурсы). Антиконтурентные процессы, угрожающие экономической безопасности Украины, проявляются в отрыве готовых изделий от мировых технологических инноваций и стандартов. Задача эффективной конкурентной политики состоит в устранении этих тенденций.

Связь исследования с важнейшими научными и практическими заданиями. Работа проводится в соответствии с целями и задачами, изложенными в Программе развития агропромышленного комплекса АР Крым до 2010 года.

Анализ последних достижений и публикаций. Состязательность, конкуренция, соревнование производителей – данные термины начали появляться в предпринимательской среде уже в 17 веке. Само формирование теории конкурентных преимуществ тесно связано с эволюцией рыночной экономики. В сфере международной конкуренции создание конкурентных преимуществ сначала объясняли достижением сравнительно меньших затрат в производстве товаров (Д. Рикардо), затем - эффективным использованием избыточных факторов производства (Э. Хекшер, Б. Олин), а далее - соответствующими условиями (т.н. детерминантами «национального ромба»), которые созданы в стране концентрации производства продукции (М. Портер).

Современное понятие конкурентоспособности, несмотря на довольно широкое его использование, до сих пор остается сложным и трактуется неоднозначно [7]. Об этом свидетельствуют многочисленные монографии и публикации Д. Джоббера, Ф. Котлера, В.И. Малыхина, Дж. О`Шонесси, А. Дж. Стрикленда, А.А. Томпсона, П.Р. Диксона, А.Ю. Юданова, Г.Л. Азоева, рассматривающие различные аспекты развития конкуренции, в том числе и на отдельных товарных рынках.

Нерешенные проблемы, которым посвящена статья. Вместе с тем, постоянно и динамично изменяющаяся ситуация в международном экономическом пространстве, вступление Украины во Всемирную организацию торговли подразумевают новые условия существования отечественного предпринимательства, резкое обострение конкуренции с иностранными производителями, требующие, в свою очередь, теоретического обоснования и осмысления. При этом особую роль процессы развития конкуренции играют на рынках товаров, имеющих региональное преимущество на определенной территории, как, например, винодельческая продукция для предприятий юга Украины и Автономной Республики Крым.